

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Herausgeber: Societad Retorumantscha
Band: 43 (1929)

Artikel: Giois d'ungants
Autor: [s.n.]
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-199801>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 22.07.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Sela baselgia da Ziran el malagea davant sper porta igl S. Christoffel, en per meters olt. El varda giau sela veia viglia, ca manava sela Muntogna. Ils unfants schevan ad el:

S. Christoffel grand a gros,
Porta la baselgia sen cadoss!

Ear gini alla gianira, sch'in clomi sei ad el cun passi: Bungi, tge fas? gitgel: Nut!

Digl cot segl clutger da Mathon gini, ch'el tganti ear, cu'l odi cantand ils oters.

Giois d'unfants.

1. *Urs, urs, tge fas qua?*

Ils unfants fan sen en plaz ena rusnetta. Egn samatteva enschnuglias sper la rusna a fa ella ple granda. Ils oters gin: Urs, urs, tge fas qua?

Igl urs: Tgavar ena rusna.

Ils unfants: Tge vol far culla rusna?

Igl urs: Far fia.

Ils unfants: A tge vol far digl fia?

Igl urs: Metter i parlér.

Ils unfants: Tge vol far di parlér?

Igl urs: Metter sei la padeala.

Ils unfants: Tge vol far dalla padeala?

Igl urs: Metter sur ava.

Ils unfants: Tge vol far dall' ava?

Igl urs: Metter aint las cuts a schar lamgnear.

Ils unfants: Tge vol far dallas cuts?

Igl urs: Mular as cunteals.

Ils unfants: Tge vol far das cunteals.

Igl urs: Mazar la ple beala nursa, ca ve.

Cu'l ha getg quegl, curel suainter a tschels. Sch'el vean da tga-par egn, sto quel far igl urs.

2. *Vender unfants.*

Ils unfants stattan an en rudî, dus a dus, l'egn davo l'oter ad egn stat or. Quels davos en ils geniturs. Quel, ca stat or, cumpra unfants. El va vèi tier egn a dumonda: «Vol vender igl teas unfant?» «Bugient betg», e la risposta. Lura currin quels dus enturn igl rudî. Quel ca riva avant tier gl'unfant, ha el. L'oter va anavant a cumpra ad aschia anavant.

3. *Pipa.*

Ils unfants sa rimnan enturn ena platta sper en biêtg! Dus stattan na davant la platta, sa tignan l'egn l'oter allas ureglias, spidan enseme sen ella a cloman: Pipa! Lura currin enturn igl biêtg, egn sen en man a l'oter sen l'oter. Quel, ca riva gl'emprem sela platta, spida a cloma dad olt puspe: Pipa! El ha gudagnea.

Ils unfants da Mathon currevan enturn la baselgia.

4. *Pesa giuta.*

Dus unfants stattan culs dias l'egn encunter l'oter, van culla bratscha enseme a sa olzan l'egn l'oter. Ear sa laschin giau segl palantschia.

5. *Tessa ponn.*

Dus unfants stattan a pér a sa datten ils mans an crusch a van gio per la stiva. Cugl en giodapes, savolvin cun trer la bratscha a gir: tessa ponn. Lura vani ensei, gin: tessa lana, savolvan, van an giau, gin: tessa cadisch (saia), savolvan, entschevan da niev.

6. *Tschetta biétta!*

Ils unfants fan en rudî. Egn stat ainta miez cun ena batgett' aintaman a liea sei is ils. (Quei vean fatg agn stiva.) Ils unfants van enturn. Cur quel ainta miez tigna sei la batgetta encunter igl palantschia, steattin ils unfants eri. Quel damiez va vèi encunter egn, lastga tutgear el scol vut, a sch'el vean d'enconuscher (sainz' ulzar il fazzolet) lastg' el prenda giau igl fazzolet a l'oter ha da metter sei el. Lura vagl puspe anavant.

7. *Lenn martsch.*

Ils unfants mettan en lenn sedretg alla teara, mo ch'el dat tgiensch enturn. Lura sa dattin ils mans, fan aschei' en rudî a soltan enturn igl lenn. Igl emprovan da sacatschar vei encunter igl lenn a far cupitgear el. Quel, ca fa cupitgear el, sto ir ord' igl rudi. Ascheia vagl an-avant, tocca tuts en or. Lura entschevin da nievmeng.

8. *Zuppar igl fazzalet.*

Ils unfants stattan an en rudî, l'egn sten vetier l'oter, a tignan ils mans, l'egn sper l'oter avierts segl dias. Egn va enturn ordafora cun en fazzalet cun aint en terment nuv. El metta aint igl fazzalet ad egn als mans. (Tschels lastgian betga vurdar anavos.) Quel, ca survean igl fazzalet, lascha ancorscher nut. L'oter va anc enturn empo, lura zappal agl rudî. Quel ca ha igl fazzalet, zappa allura dabot ord' igl rudî a dat cugl fazzalet, quei ch'el po, segl vaschegn. Lez sto curren enturn igl rudî toch' el riva aint puspe. (Tschels searan schi ferm, sco els pon, igl rudî.) L'oter metta puspe aint igl fazzalet ad s. a.

9. *Emprestar igl crivel.*

Las buabas han ena bura. Egna tira sei a tgapp' or ella. En' otra empear: «Vol emprestar igl crivel?» L'emprema: «Sas ver, cur lasch dar giau.» Culla lascha dar giau, dat ella la burra a l'otra. Tier quella vean ena tearza culla madema dumonda a. s. a.

10. *Permetsch.*

Ils buabs sa rimnan sper las portas d'en clavo. Egn ha da stai culla fatscha encunter las portas et sto serrar ils îls. Tschels sazuppan. Cur tuts en sazuppos clom' egn: Igné! Igl parmetsch va ad encurir tschels. Cul ha egn, curra el quei ch'el po, encunter las portas, tira cun en pe encunter ellas a cloma: Gion (ner Peadar), permetsch! Scha l'oter riva avant, lastgel el star l'otrea sper las portas. Scha quel, ca va ad encurir, va megna liensch davenda las portas, currin tschels vei encunter, petgan a cloman: permetsch(Natiral emproval igl parmetsch mintgea da rivar avant a tschels. El sto ir enturn ad encurir, toch' el ha tuts ner tochen tuts en gnis sez. — Lura entschevin puspe, a quel, ca e rivo gl' εμπrem stat permetsch.

11. *Zuppa bagn, bagn!*

Ils unfants sean giau sen en banc, buabs a buabas: ils buabs tignan las tgapetschas aintaman, las buabas tignan sei igl scussàl. Dus stattan or. Egn va empo plen vei a lastga vurdar nut. L'oter ha enzatge aintaman (en cunti, ena hrida, en gummi) a va enturn da l'egn tier l'oter, tanand igl man cun aint la tgosetta allas tgapetschas ad als scussals, schand: «Zuppa bagn, bagn ad anc blear ple bagn.» Tier egn laschal allura davos la tgosa, mo passa anc en per a gi allura: Uss! — L'oter vean na, va tier egn a varda, sch'el ha gl' object. Tgatel el, scha ha el da zuppar, a l'oter (quel c'ha gia) ha d'ir vei no' ch'el e sto ad encurir l'otrea.

12. *Puma stgetta.*

Que gioi fan dus unfants. Egn prend' enzatge aintaman, tign' ils mans davo igl dias a metta la tgosa là, sainza schar ver tschel, an egn dils mans. Allura turnal puspe culs mans anavant a gi: «Puma stgetta tra la detta, qual pugn vol?» L'oter gi: «Igl dretg.» Sch'el ha engiavinò, stol l'oter dar nà gl'object ad el, a lez sto engiavinar quella.

13. *Tgold a fréd.*

Ils unfants en agn stiva. Egn stat là, tschels ston ir or. Quel agn stiva zuppa ena tgosa. Allura clomel quels ordavor la stiva. Els vignan ad entschevan ad encurir. Sch'egn vean vetier la tgosa, gil quel c'ha zupò: Qua e tgold, caliras, uss ardigl.» (Cu'l tgatta.) Sch'egn e en toc davenda la tgosa, gi'l: «Qua (là) e fred, fardaglias, scheala.» Quel, ca tgatta la tgosa, ha da zupnar la savund' ea.

Pitg petg.

Sela pastira vignin ils buabs blearas geadas ansemel a fan da tuttasorts giois. Egn él ear «i pitg petg». Tier que gioi egl tuttle duels. I sa ear easser da ples. Egn prenda il seas cunti or dil satg a tira la niza alla teara a gi: *Pitg, petg, cauva schnetg*. Allura tignel il cunti emplat segl man, tira el alla teara a gi: *man plat*. Suainter tignel el sen l'oter man a gi: *l'oter man plat*, mo el sto ear trér i cunti alla tearra. Cur ca quei e fatg, scha stol serrar il pugn a metter il cunti sei pugn a trér el a gir: *Pugn grias*. I madem hal ear da far cun l'oter

pugn. Suainter veani nas lung. A qua egl da tenér il cunti segl nas a gir: *Nas lung*. Allura stol tenér il cunti sei frunt a schar dar giau el a gir: *tgea grias*. Suainter hal da prender il cunti ai man dretg ad ir cun l'oter man sut quel vei a tgappar cun el alla ureglia dretga a gir: *Ureglia* lada a trer il cunti. Allura stol prender il cunti sen l'oter man a tgappar agn l'otra ureglia a far i madem. Cur ca quei e fatg, scha egl da tenér la niza anterviers agn bucca, mo betga cus daints. Cugl man dretg egl da trér segl moni, ca il cunti saglia giau alla tearra a gir: *Bucca bletscha*. Allura egl da star an schanuglias a tenér il cunti davos se tiar i tgea a schar dar giau el a gir: *Dias lung*.

Il cunti sto mintg' eada easser fitgea aint culla niza alla teara. Quei sto me egn far aschi lientsch scol riva. Ple ca tres geadas lastgel betga trér, sch'el fala. Falel, scha stol l'oter entschever a far ei aschi lientsch, sco'l sa. Quel ca vean da far tut avant, quel ha gudagnea. Quel ca ha gudagnea, ha da far giau en lenn cun piz. Que lenn hal allura quel, ca ha pears, da trér or da la tearra cus daints. El lastga gir, sch'el vigli ple bugent schar trér aint i lenn agn tres geadas cui fest, near agn sis geadas cui cunti. (Hans Beeli, Mathon, 1914.)

La Léra.

En oter gioi e la léra. Qua sagl easser en entier muvel buabs. Els nodan cugl cunti giau dalla teara en beal toc zespè quader. Agn que toc taglin els or ple pintgs, tants scogl e dels. Cur ca quei e fatg, scha tirin l'egn suainter l'oter il cunti agn quels tocs pintgs, mintgegn ai seas. Els lastgen trér tres geadas; schi tuccan betga aint ai seas zespè l'empremea. Que toc, ca la niza va alla teara, lastgia mintgegn masirar giau gioda i seas toc a taglear or. Quel ca radi davent i sea stoc i davos, ha pears. El sto sametter an brancas, a tschels tgargian ques zespets, ca i han taglea or, se dias ad el. El sto purtar ils sespets en tochet, ca i masiran giau. Ques zespets ch'el pearda, tirin tschels suainter ai tgil ad ai tgea a noca i vean. (Hans Beeli.)

La Piertga.

Tier ils leghers a beals giois, ca ils buabs fan sela pastira, sodla ear la piertga. Tier que gioi sai easser tants dels, scoi vut. Els ston mintgegn vér en fest. Els ston far ena rusna paregn, mo an en rudi.

Aintamiez i rudì stoni far ena rusna ple granda. Quei e i pariel. Tier la piertga stoni ear ver ena gierla. Cur ca las rusnas en fatgas, scha stoni ir en tochet ple anavos a trér mintgegn i seas fist vei encunter i pariel. Quel, ca tira i ple lientsch davenda i pariel, e igl purtgér. Igl purtgér dovra nigna rusna. El ha da trér sut la gierla. Tschels emproven da tgappar or ella cus fists. Cur ca la gierla e gio bas, lastg in betga tutgear ella. Igl purtgér ha da empruvar da radir aint la gierla cugl fist agn tres geadas ai pariel. Sch'el radi aint ella, scha stoni tschels ir vei cugl fist ai pariel a dabot anc na ad alla rusna a gir: «Huschum!» Igl purtgér sto dentant empruvar da rivar an ena rusna. Quel ca ha allura nigna rusna, quel e i purtgér. Da trér sut egl me, cur ca la gierla riva ai pariel. Cur igl purtgér tira sut a radi betga aint ella agn tres geadas, scha lastgin tschels trér cugl fist sella gierla. I pover purtgér ha dad ir puspe per ella. Tschels ston vurdar da betga schar ir aint ella ai pariel, ad il purtgér sto empruvar da radir aint ella. Antroca tschels tiran sella gierla, hal igl purtgér da empruvar da rivar an ena rusna. Schal riva aint, scha hal quel, ca ha nigna rusna, dad ir purtgér. Sella gierla lastgin betga trér cus pes, me cugl fist.

(Hans Beeli.)

GIERLAS.

Tschels onns navin ils umens a mats da Mathon las dumengias agn Salvez, agls pros davains la vischnanca, a devan a gierlas. Las femnas naven ear aint a vurdar, sco quei nava tier. Ils umens pendrevan en pal a devan el alla teara. Cur ca quel era do aint, scha matevin ena lata iunga scric sen que pal a devan aint ena guta dalla lata giau a trai pal. Cur ca quei era fatg, scha eri anc da partgir aint. Els metteven du a dus ansemel. Dus vevan da partgir aint. Els pendrevan ena da quellas palas, ca i radischeven aint i miez tantas, sco i era dels, a faschevn bletsch ella dad en man. Egn scheva a l'oter: «Vol tei bletsch ner sitg?» Egn pendreva bletsch a l'oter sitg. Allura targevin la pala ai lèr a schavan dar giau ella. Sch'i vagneva bletsch, scha savevel quel ca veva lia bletsch prender egn da dus, ca eran mess enseme, qual ch'el leva. Ascheia faschevin, antroca i era partgia aint tuts. Suainter vurdavin, tgi ca vess da prender las palas ad ir a tgappar or, a tgi ca vess da trér. Quella partida, ca veva da tgappar or, stuveva ir en toc ple anor. Tschella metteva la gierla sen quella lata, ad egn cla-

mava: Gierlas! Allura tergevel la gierla cugl fist. Antroca tschels vevan betga clamo «palas!» stgevin betga trér. Gierlas stuvevin clamar mintgeada, ch'i targevan. En toc masiravin giau, quei era i «buc». Sch'in targeva betga sur i buc vei, scha eri en «buc». Scha egn fascheva, ple ca tres bucs, scha erin giau. Scha quels cullas palas tgappaven or la gierla, scha vevin ear mes giau egn. Adigna vegnevin betga da tgappar or, ad adigna faschevin betga bucs. Quellas geadas, ch'i tgappaven betga or, deva egn da quels cullas palas sut la gierla. Quel, ca targeva, veva da empruvar, da tgappar or ella. El masirava quants fists ca i era dalla gierla antroca noca i pal. Dar sut stuvevin adigna ai madem lia, empo plenamor ch'i buc. Scha quel, ca targeva sut, targeva betga sur i buc vei la gierla, scha stuvevel anc trér eneada. Sch'el targeva la gierla vei sper i pal, ca i era betg en fist davent, scha vevel ear mess sut egn. Ascheia anavant navi, antroca tuts eran mes sut. Quant punts, ch'i vevan fatg, stuvevin tenér endamaint. Cur tuts eran giau, vevin dad ir or els a prender las palas a tgappar or, a tschels tergevan. I madem faschevin, antroca i era giau tuts.

Cur ca la gierla e gio bas a cluza, near stat eri, scha lastgin betga tutgear ella. Quella partida, ca veva i ple blear, veva gudagnea. Ai era anc betga fito. Els vevan anc da far i madem duas geadas. Quella partida, ca veva allura gudagnea duas geadas, quella veva propi gudagnea.

La sera navin allura or agn vischnanca a maglievan ena groma a bevevan vinars, schi survagnevan a deven a tgartas entiaras notgs.

Ussa vani as mats da Mathon darar a dar la gierla, schagea ca en ple beal gioi dati nut.

I vean raquinto, ca en um da Lohn navi gio Ziran a dar la gierla. El devi sulet encunter dudesch a gudagnevi. Quels da Ziran han allura pajea ad el a beber detg avunda ad han getg, ch'el degi betga gnir giau ple a dar la gierla cun els. (Hans Beeli.)

La lépa.

En oter gioi ela la lépa. Ena tropa buabs petgen an en pro en pal alla teara a metten sen quel en oter lenet. I emprem vignin dus veda la lavur. Egn prenda en fist a tira sen que lenn sei pal, ch'el saglia en entier toc. Tschel ha dad ir par el a trér sut. L'oter emprova da tgappar or el. El ha da masirar, quant fists, ca i lenn e davenda i

pal. Anqual geadas vignin tratg sut. Allura stol quel, ca ha tratg sut, prender i fist a trér, ad en oter ha da trér sut. Ascheia vai, antroca i e fito. Quel ca ha i emprem 21 punts, quel ha gudagnea.

(Hans Beeli.)

Engiavinadas.

1. Sas, sco il corv va orda Veiasmalas? (Ner, sguland.)

2. Tgi e ple ner ch'igl corv? (Las plemas.)

3. En pumér a-miez igl mund. Que pumér ha dudesch roms. Igl sgola sei ena tuba alva sainza plemas. Allura veanel igl sprear sainza piccal a greflas a maglia la tuba sainza plemas.

(Pumér: gl'onni; tuba: la nev; sprear: il sulegl.)

4. Igl caluster a la si dunna ad il prér a la si fantscheala han tres pans, a mintgegn ha egn. Sco e quegl?

(La dunna digl caluster e sora digl prér.)

5. Radund, ca va mintga gi pigl mund enturn. (Ils raps.)

6. Co hal num igl bab dils fegls da Zebedäus?

7. Tgi va agn baselgia gl'emprem? (La barba dalla clav.)

8. Tgi va cugl tgea engiau agn baselgia? (Las gutas als calzérs.)

9. Tgi va cullas tgoitschas sut bratsch agn baselgia?

(Tut ils umens.)

10. Palus ca sastenda,

Blut, ca sapenda,

Palus less, ca blut fuss agl vainter. (Giat a la liongia.)

11. Radund, radundiala, c'ha ni ossa, ni peal, ad e paintg.

(Ena bura paintg.)

12. Igl tgan va gio'gl Ragn a ha set a beva betg. (El lapa.)

13. Vid va, plein vegn, tgappa per la cuva a tegn. (Igl tschadun.)

14. Pertge tganta igl cucu betga ple, cur ca in entscheva a far fagn? (Perquei ca si mamma e vegnida enturn an en miglatg fagn.)

15. Tgi va tugi sturtschand tortas, a la sera vean el me cun egn?

(La cua digl piertg.)

16. Igl viv porta igl mort ad igl mort tganta.

(La vatga culla stgella.)

17. Igl mort tira igl viv tras las tgaglias. (Igl petgen.)

18. En mort va sper en bot e vegn giau cun blear vivs.
(Igl petgen.)
19. Bagn naschia, a betga mort ad e segl mund a viva betg.
(La dunna da Lot.)
20. Vainter encunter vainter e tgarn frestga dalla rusna aint.
(Cur ch'in vonna.)
21. Reppa, reppa si per tscheppa,
Quatter peis, curanta detta. (Ena dunna purtanza.)
22. Egn gio da dus fa tres. (Gl' unfant.)
23. Ple lung ca'gl e, ple curt ca'gl e,
Ple lô ca'gl e, ple curt ca'gl e,
Ple olt ca'gl e, ple curt ca'gl e,
Ple curt ca'gl e, ple curt ca'gl e. (La curt grascha.)
24. E da gold a vean da gold, va sen iral a fa i mastral.
(La curtana.)
25. Radund da cluzzar, plat dâ star, fier da tgappar.
(Tscherchel d'en tgar.)
26. Agl è en pumer amiez i mund a que pumer ha 12 roms. Sen
que pumer saschainta ena tub' alva sainza plemas, allura vean en
sprear sainza pical a maglia la tub' alva sainza plemas.
(La tub' alva e la nev, a igl sprear il sulei.)
27. Anaint vai setg, nor veani bletsch, sa far buob neder buoba.
(Cur ch'in bogna la pema alla tinta.)
28. Palus encunter palus, olza la tgomba a le ir aint.
(Cur ch'in tir' aint en caltschol.)
29. Duas soras davo en bot a savezzan betg. (Ils îls.)
30. Ha îls a vezza betg, ureglias ad oda betg, tgombas a va betg,
a bratscha a lavura betg. (Il vut.)
31. Agl è sis soras, tgi curran adigna anavant e mena sasagutten.
(Ils fis d'en farirell.)
32. Tgi passa tragl Ragn a sabogna betg. (Il sulei.)
33. 24 nursas an en nuegl a scha egn vut gnir or, stoni cloder
igl nuegl. (Igl ABC; tigl M stoni serar la bocca.)
34. Tgi lappa sco en tgan? (La tgogna.)
35. Ainten ena bregl egl duas sorts, ca samaschedan betg.
(Gl' ov.)